

Спеціалізована рада ДФ 35.051.076
Львівського національного університету
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**Космеди Тетяни Анатоліївни, доктора філологічних наук,
професора, професора кафедри романо-германської
філології і зарубіжної літератури
Донецького національного університету імені Василя Стуса
на дисертацію Сціри Марії Андріївни на тему
«ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ГРАДУАЛЬНОСТІ В
УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (СЕМАНТИКА, СТРУКТУРА, ПРАГМАТИКА)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03
«Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія»**

Вивчення тексту поданої на захист дисертації та наукових праць її авторки – Марії Андріївни Сціри, опублікованих за темою дисертації, дає підстави зробити такі висновки.

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Погоджуємося з авторкою праці, що актуальність її дисертаційної роботи визначається високою увагою лінгвістів до визначення семантики і прагматики фразеологізмів, структури фразеологічного значення, основне місце в якому посідає експресивно-оцінний компонент, що фіксує і демонструє специфіку ментального національного мислення. Фразеологізм – це, як відомо, своєрідний засіб, що виразно вербалізує довкілля та здавна специфічно омовлює ті чи ті ознаки довкілля, ураховуючи різний ступінь вияву їх інтенсивності та аксіологічного наповнення. Потреба опису значення ФО із семою градуальності та презентація їх у вигляді градуальних шкал зумовлена й необхідністю розширення способів фразеографічного опрацювання значень ФО, моделювання словників нового типу.

Методологічне підґрунтя дослідження формувалося на основі синкретизму постулатів різних напрямів мовознавства – (1) лінгвофілософії (семантики, синтактики, прагматики /частково/), (2) фразеології і фразеографії загалом та (3) учень про фразеологічну картину світу і (4) фразеологічну ідеографію зокрема, (5) граматику української мови, (6) частково використано постулати когнітивної лінгвістики та (7) етнолінгвістики. Здобувачка ступеня доктора філософії (а) ознайомила з лінгвофілософським ученням античних філософів, зокрема Аристотеля (хоч чомусь залучила для цього польськомовне видання), зауважмо однак, що слід було б використати й інші методологічно

важливі праці античних філософів, зокрема Геракліта, Епікура, Платона, (б) актуалізувала, хоч і дуже скромно, лінгвофілософські положення класиків зарубіжного (Е. Сепір) та вітчизняного (О. Потебня, Л. Булаховський, М. Номис, І. Огієнко) мовознавства; (в) ґрунтовно усвідомила теоретико-практичний досвід сучасних українських (Л. Авксентьєв, Н. Бабич, Я. Баран, Д. Баранник, В. Білоноженко, Л. Боярова, І. Гнатюк, М. Гамзюк, О. Гапченко, П. Дудик, М. Жуйкова, Ж. Краснобаєва-Чорна, О. Пономарів, В. і Д. Ужченки, О. Юрченко та ін.) і зарубіжних (М. Алефіренко, В. Мокієнко) фразеологів і (г) фразеографів (М. Демський, А. Івченко, В. Коваль, І. Колесникова, Ю. Прадід, П. Редін, Л. Скрипник, Л. Юрчук та ін.), (ґ) граматистів (І. Вихованець, К. Городенська, Н. Гуйванюк, М. Степаненко та ін.), (є) етнолінгвістів (В. Жайворонок, В. Кононенко, О. Левченко, К. Савчук, В. Ужченко та ін.), (є) лінгвокогнітологів (І. Живіцька, В. Конобродська, О. Селіванова та ін.), а також учених, які вивчали (ж) способи вербалізації категорії градації, інтенсивності, оцінки, граничності, міри і ступеня в українській мові (О. Бердіна, І. Вакалюк, Л. Дідун, О. Застровський, Л. Котнюк, Г. Кутня, Л. Марчук, Б. Норман, Т. Подуфалова, Т. Спільник, Ю. Ткаченко, О. Шевченко). Позитивно те, що вивчено ментальний досвід українців для репрезентації багатоаспектної (лінгвофілософської, універсальної, семантичної /функційно-семантичної/ і прагматичної) категорії градації, вербалізованої фразеологічними засобами української мови, що характерні для національної лінгвокультури, частково показано її зв'язок з лінгвофілософськими категоріями оцінки, інтенсивності, граничності, що також методологічно правильно. Цінним є насамперед те, що дослідження виконано в руслі **принципів антропоцентризму та україноцентризму**. Усе зазначене свідчить про **актуальність** теми цієї праці та обраних дослідницьких аспектів.

М. Сціра зауважує, що **джерельною базою** дослідження вона обрала «Фразеологічний словник української мови» в двох книгах (1999), академічний «Словник української мови» в 11 томах (1970–1980); «Словник української мови» в 20-ти томах (тт. 1–10, 2010–2019). Для аналізу всього виокремлено **2201 фразеологізм**, у яких виділено сему градуальності. Отже, теоретико-методологічне підґрунтя рецензованої дисертації спирається на серйозну вибірку фактичного матеріалу. Однак дослідницький матеріал, як засвідчує текст роботи, дещо ширший, оскільки до авторської лабораторії залучено й такі словники, як-от: «Словник фразеологічних антонімів української мови» авторства В. Калашника і Ж. Колоїз (2001), а також «Словник фразеологічних синонімів» за редакцією В. Винника, укладачами якого є М. Коломієць та Є. Регушевський (1988).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка в межах комплексної наукової теми «Українська мова у просторі і часі:

лінгводидактичний, прагматичний і культурологічний аспекти)» (номер державної реєстрації 0118U000618). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 27/10 від 26.10.2016).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Усебічний аналіз дисертаційного дослідження М. А. Сціри дає підстави стверджувати, що в процесі опрацювання теоретико-методологічного підґрунтя авторка дотрималася основних принципів сучасної лінгвістики, крім антропо- і україноцентризму, ще й експансіонізму та експланаторності. Водночас дослідниця залучила й принципи структурної лінгвістики – системність та онтологічний дуалізм, що позитивно вплинуло на розкриття своєрідності фразеологічної вербалізації поняття градації в українській мові та дало змогу довести авторську гіпотезу, визначити мету, об'єкт і предмет вивчення та окреслити завдання дисертаційної праці, що загалом охоплюють зміст останньої, а також сформулювати відповідні висновки.

Симбіоз теоретичного осмислення об'єкта та предмета дослідження, практичного опрацювання фактичного матеріалу реалізований у комплексній методиці, яку запропонувала дослідниця. Ця методика, як зауважує науковиця, спирається на низку методів, прийомів та процедур – і загальнонаукових, і суто лінгвістичних. На думку дисертантки, вона залучила лише такі методи, як описовий та гіпотетико-дедуктивний, структурного аналізу /прийоми опозицій, компонентного аналізу, дистрибутивного аналізу/ та контекстологічного аналізу (с. 21), однак авторська методика базується на більш широкому використанні методів, що лише підвищує цінність праці.

Ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дисертації визначається, зокрема, **логічною та завершеною структурою її дослідження.** Робота побудована традиційно: складається з анотації (українською і англійською мовами), що стисло відображає положення та основний зміст наукової студії; після анотації подано, як і вимагається, список опублікованих праць здобувачки, зміст, список прийнятих скорочень, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, що загалом містить 209 найменувань, зокрема 9 з них іноземними (переважно польською) мовами, в окремому підрозділі списку використаних джерел виокремлено словники – загалом 15, з яких 2 польськомовні (хоч і не зрозуміло, з якою метою їх використано), та дев'ятьох додатків (А–Ж): їх зміст однак у вступі не розкрито. Основний текст дисертації викладено на 197 сторінках комп'ютерного набору, загальний обсяг роботи 372 сторінки.

У **Вступі**, як заведено, відображено актуальність теми дисертації, обґрунтовано мету й завдання дослідження, визначено його об'єкт, предмет, методи, окреслено джерельну базу, виокремлено новизну та теоретичне і

практичне значення одержаних результатів, що пройшли відповідну апробацію. Однак зауважмо, що дещо некоректно сформульована актуальність теми дисертації, оскільки вона не може бути «зумовлена недостатньою дослідженістю градуальності...» (с. 19), а мету не формулюємо за допомогою слів *аналіз, дослідження, вивчення* і под., оскільки це засоби досягнення мети, що є аксіомою наукових досліджень. Загалом мета сформульована неповно, оскільки завдання ширші за мету, порівн.: *завдання 5 – «окреслити семантичні, структурні та прагматичні особливості фразеологічних одиниць із значенням градуальності»* (с. 21). Дисертація має назву «Фразеологічні засоби вираження градуальності в українській мові (семантика, синтактика, прагматика)», однак аспект прагматики висвітлена дещо поверхнево, а сама категорія градації, як і категорії оцінки й інтенсивності, належать до прагматичних категорій, що вербалізують способи презентації дійсності відповідно до комунікативних інтенцій.

У першому розділі «**Теоретичні засади, методи й аспекти дослідження градуальності**» (сс. 26–44) здійснено огляд наукових праць, присвячених вивченню градуальності як універсальної мовної категорії, проаналізовано її зв'язок з іншими лінгвофілософськими категоріями, зокрема інтенсивності, граничності, міри і ступеня, частково оцінки; висвітлено дефініції терміна *фразеологізм*; сформульовано теоретичні засади дисертації, визначено її поняттєво-термінний апарат. У підрозділі 1.1. «Градація як функційно-семантична категорія мови» дисертантка здійснила огляд спеціальної літератури, указавши на чинні підходи до розуміння поняття *градація* як мисленнєвої, формальної, семантичної і логічної категорії. На основі здійснених узагальнень дисертантка приєдналася до думки вчених (Л. Марчук), що градацію розглядають насамперед як «функційно-семантичну категорію, яка відображає здатність ознаки варіюватися та змінюватися за ступенем вияву щодо норми (нульового ступеня виміру) цієї ознаки» (с. 30). У підрозділі 1.2. «Терміносистема категорії градації» розглянуто поняття *градуальності* як (1) базової ознаки градації, що регулює процес сприйняття явищ довкілля та дає змогу систематизувати факти мови, (2) оприявлене за допомогою лексичних та / або словотворчих засобів утілення категорії градації. Також подано перелік термінів, використаних для опису аналізованих ФО, а саме: *градатор, градосема, градування, градуальні відношення, норма, горизонтальна градуальна шкала, вертикальна градуальна шкала* (дефініції подано в Додатку В). У підрозділі 1.3. з'ясовано взаємозв'язок *градуальності* з іншими мовними категоріями, проте цей фрагмент тексту дисертації викладено дещо поверхнево. У підрозділі 1.4. «Методи дослідження» подано інформацію про застосування загальнонаукових та лінгвістичних методів і прийомів у процесі отримання результатів дослідження, хоч ураховано й не повний їх набір.

У другому розділі «**Вираження градуальної семантики засобами фразеології**» (сс. 45–76) презентовано погляди мовознавців на сутність значення

фразеологічних одиниць, його структуру та прийоми опису; окреслено ознаки фразеологізмів та процеси фразеотворення; указано на характерні зв'язки одиниць у фразеологічній системі; охарактеризовано принципи їх фразеографічного опису. У підрозділі 2.4. «Фразеологічні одиниці із семою градуальності» окреслено авторську методику опису ФО із семою градуальності за певною моделлю, розробленою схемою і продемонстровано будову горизонтальної та вертикальної градуальних шкал. Як видається, некоректно номіновано підрозділ 2.3. – «Фразеологізми в лексикографії», очевидно, ідеться про опис засад української фразеографії, а не лексикографії.

У третьому розділі «**Системна організація фразеологізмів із градуальною семантикою**» (сс. 77–209), що найбільший за обсягом, увагу зосереджено на семантичних аспектах опису ФО та їх систематизації в межах вияву категорії градації. Проаналізовано значення ФО із семою градуальності, а система відібраних фразеологізмів презентована у вигляді градуальних шкал. Критерієм визначення ступеня градуальності, від якого залежить місце ФО на відповідній шкалі, визначено градосему як компонент значення фразеологізму, що дає змогу зіставити (порівняти) значення різних фразеологізмів, які є виразниками однієї ознаки. Показано, як ступінь градуальності залежить від градатора: зрозуміло, що на вищу інтенсивність вияву ознаки вказує градатор, то вищим є ступінь градуальності. Авторка використала ідеографічну класифікацію, запропоновану Віктором і Дмитром Ужченками, за якою виокремлені фразеологізми розподілено між трьома фразеотематичними групами: (1) «Людина», (2) «Абстрактні відношення і поняття», (3) «Природа». У межах фразеотематичних груп виділено фразеотематичні підгрупи і фразеосемантичні поля. Цей розділ не позбавлений, як видається, авторського суб'єктивізму, деякі операції базуються на інтуїції дослідниці, що характерне для лінгвістичних розвідок

Усі розділи дисертації та роботу загалом завершують **висновки**. Загальні висновки демонструють, як реалізовано мету й завдання загалом, однак не простежуємо належного узагальнення зробленого – доведеного, схарактеризованого, виокремленого, продемонстрованого, напрацьованого. Зайвою у висновках є і вкотре (див. анотацію, третій розділ) продубльована інформація про використані умовні позначки, однак відсутній фрагмент щодо окреслення дослідницької перспективи.

Наукова новизна одержаних результатів. Положення наукової новизни відповідають визначеним завданням дисертації та загалом кореспондуються з її загальними висновками. Новим, зокрема, є те, що вперше здійснено опис фразеологічних одиниць української мови зі значенням градації, виокремлено відповідну систему цих одиниць на основі прийому їх суцільної вибірки з авторитетних фразеологічних словників й продемонстровано спробу укладання словника зазначених одиниць (градуальні зв'язки), що дає змогу простежити

особливості вияву в мові ментальності українців щодо способів вербалізації феномена градуальності, щоправда, зазначене презентовано пунктирно, а також змодельовано методику опису зазначених одиниць на градуальній шкалі з урахуванням прийнятих за основу аналізу опозиційних параметрів.

Наукове й практичне значення одержаних результатів. У дисертації М. А. Сціри здійснено низку теоретичних узагальнень щодо методології сучасних досліджень, насамперед поглиблено знання про системну організацію ФО української мови, окреслено ментальне вираження поняття градуальності через систему ФО з урахуванням парадигматичних зв'язків, зокрема й градуальних; ідеться частково й про вербалізацію етнокультурних цінностей українців; доповнено теорію щодо прийомів і засобів вербалізації градуальності. Крім того, запропоновано нове розв'язання деяких лінгвістичних проблем: апробовано методику градуального шкалювання, що вербалізована ФО української мови, удосконалено механізми актуалізації феномена шкали градуальності, конкретизовано шляхи формування фразеологічної картини світу українців, що в культурному, онтологічному та аксіологічному вимірах своєрідно виявляються в межах української лінгвокультури.

Практичну значущість роботи визначаємо можливістю застосування результатів дослідження з навчальною метою, передусім під час читання нормативних навчальних курсів із (1) сучасної української літературної мови, зокрема (2) фразеології української мови, (3) стилістики української мови, а також спецкурсів з проблем (4) своєрідності омовлення категорії градації фразеологічними засобами, (5) проблемних питань української фразеографії, (6) методики викладання української мови як рідної і як іноземної.

Апробація результатів дослідження. Сформульовані в дисертації теоретичні висновки та практичні результати доповідалися та обговорювалися на науково-методичних семінарах та щорічних звітних конференціях кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 2017–2020 рр.), а також **чотирьох міжнародних** (Міжнародні наукові конференції «Теорія і практика викладання української мови як іноземної» /19–20 жовтня 2017 р. та 7–8 травня 2019 р., Львів/; IV міжнародній науковій конференції «Україністика: вчора, сьогодні, завтра...» /Познань, Польща, 25–27 жовтня 2018 р./; Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні ініціативи організації навчання іноземних здобувачів вищої освіти» /Харків, 15 квітня 2020 р./) та **одній всеукраїнській** (Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Теоретичні та практичні проблеми мовної підготовки іноземців в аспекті міжнародної комунікації» /16 травня 2019 р., Одеса/) конференціях, а також на XXVI Щорічній науковій франківській конференції (Львів, 23 жовтня 2015 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено в 6 одноосібних публікаціях (5 статей, 1 тези). Чотири статті вміщено у фахових виданнях,

zareєстрованих ВАК України, одна – у закордонному науковому виданні. Одну статтю опубліковано в збірнику тез і матеріалів.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертаційного дослідження М. А. Сціри вказує на дотримання авторкою вимог академічної доброчесності. У дисертаційній праці є посилання на джерела інформації в разі використання базових для роботи ідей, розробок, тверджень, відомостей; надано достовірну інформацію про актуалізовані методики й результати дослідження, а також джерела використаної інформації.

Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертації підготовано загалом з дотриманням наукового стилю сучасної української літературної мови, однак він презентований не без огріхів – трапляються стилістичні некоректності, наприклад, у тексті анотації та вступу (*«З'ясовано, дослідженням градації займалися багато українських та зарубіжних мовознавців»; «...найбільше спільних ознак градуальності з інтенсивністю. Вони використовують одні й ті ж слова...»* /с. 2/; *«Найбільш поширеним визначенням фразеологізму є «усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів»* /с. 3/; *«Для прикладу на градуальній шкалі взято один будь-який фразеологізм»* /с. 5/; *«Проблематики градаційних відношень торкалися у працях І. Вихованець, А. Грищенко...»* /с.18/ та ін.), натрапляємо на тавтологію, ненормативний порядок слів у реченні, порушення узгодженості слів, сплутування паронімів, наприклад, *напрям і напрямок* (можна простежити по всьому тексту), використання росіянізмів, наприклад, *фон* замість *тло* (с. 45), *являє собою* замість *презентує* (с. 51) та ін. (див. також: с. 3, 4, 22, 28, 32, 33, 34, 35, 39, 44, 46, 51 та ін.); а також орфографічні (ужито *терміну* замість *терміна* /с. 3, 79/), українські прізвища на -ко відмінюються, тобто в род. в. треба В. Ужченка і Д. Ужченка (с. 4) та ін.; учена не дотримується нормативного вживання прийменників *у – в* (с. 2, 3, 4, 5, 19, 24, 27, 28 та ін.), *з – із – зі* (с. 6, 18, 19, 27, 36 та ін.), сполучників *і – й* (с. 2, 6, 22, 27 та ін.); виявлено й певні пунктуаційні (с. 3, 36, 43, 44, 48, 53, 63, 68 та ін.) недогляди. Дисертантка непослідовно вживає дублетні на сьогодні форми термінів, наприклад, *антонімічного* (с. 4, 30, 32, 33, 34, 39, 40, 44 та ін.) і *антонімного* (с. 82, 84, 85, 87 та ін.); інколи пропускає слова (с. 6, 22, 52, 68 та ін.); в окремих фрагментах тексту є повтори авторських висловлювань (с. 33, 34, 35, 37, 38, 45, 49, 64, 65, 80 та ін.). Трапляється дещо спрощений виклад матеріалу, презентується загальновідома інформація (с. 38, 39, 40, 47, 49, 54, 60, 61, 62, 63, 104 та ін.), хоч подібне характерно для молодих науковців, викладачів вищої школи.

Проблема, поставлена в дисертації, **перспективна**, хоч про це дослідниця, на жаль, і не пише у висновках, як належить. Однак перспектива існує, зокрема як видається, потребує докладного опису своєрідність вербалізації категорії градації на всіх мовних рівнях, вияв тенденцій реалізації цього процесу в українській мові в діяхронії та синхронії, створення відповідних словників тощо.

Окремі побажання та зауваження до змісту дисертації. Кожна самостійна дослідницька робота, присвячена актуальній проблемі, зазвичай викликає певні міркування, що потребують додаткової авторської аргументації, а також указівки на недоліки й дискусійні положення, що можуть бути враховані в подальших наукових розвідках дослідниці, важливі для поступу науки.

1. У дисертаційному дослідженні слід було б уточнити деякі терміни, методологічні поняття, принципи та методи аналізу, авторські твердження:

а) дослідницька метамова не завжди прозора, що насамперед стосується терміна *прагматика*, про що вже йшлося. Слід пояснити, як його розуміє авторка, оскільки, як видається, ідеться про праксис – практичне застосування дослідницького матеріалу (с. 2, 20, 24 та ін.), а не про прагматику як третю гілку філософії мови (разом із семантикою і синтактикою). Подані одиничні приклади фразеовживання аналізованих одиниць у художніх текстах без паспортизації (с. 84) не є аргументованими, хоч сама ідея такого опису заслуговує на схвалення та залишається перспективою праці;

б) зауважмо, що М. А. Сціра не використовує словників лінгвістичних термінів чи відповідних наукових праць для подання ключових термінних дефініцій, а визначення термінів, що складають основу метамови наукової розвідки, пропонується за тлумачним словником української мови (СУМ-11), що дещо нівелює науковий рівень праці (ідеться про терміни *градація*, *фразеологізм*, *ідіома* та ін. /с. 3, 27, 52 та ін./). Крім того, ужито немотивовані образні терміни, як-от: «*середній стан речей*» (с. 34), «*указівний мінімум*» (с. 42), *гранд-відтінок* (с. 34). Останній термін тлумачиться «розміто», порівн.: «Гранд-відтінок – це нюанс, яким відрізняються слова і який указує на міру вияву ознаки дії [Колесникова]» Що це за нюанс? І що таке *елемент оцінки* (с. 67)?

в) простежуємо певне нагромадження термінів та їх непослідовне використання: *градуальність* і *градаційність*, *градуальний* і *градаційний*. Зазначені терміни часто вжиті як синонімічні, авторка взаємозаміняє їх без відповідного обґрунтування. Хотілося б почути, чи дисертантка вважає їх абсолютними синонімами, чи виправдана така термінна надлишковість? Не зуміла, як видається, дослідниця переконливо визначити й природу поняття *сигналізатор*, або *градатор*, що бажано було б пояснити;

г) як видається, авторська методика ширша, аніж її схарактеризувала дослідниця, зокрема, на с. 26 згадано про *метод абстрагування*, яким авторка послідовно послуговується, а також указано на залучення методичних прийомів *порівняння* і *зіставлення* (с. 27, 28, 39, 41). Не названо в переліку методів і різновид методу шкалізації, яким активно послуговується здобувачка, що базується, крім градуальної шкали (Л. Марчук), і на шкалу оцінки (Т. Космеда), і на шкалу перехідності (Л. Пелепейченко). У висновку запропоновано деякі кількісні дані щодо презентації дослідницького матеріалу, а це значить, що частково використано і прийом кількісного аналізу;

д) твердження, що «головною функцією норми є оцінка різноманітних аспектів і зіставлення їх з основою» (с. 33), вважаю методологічно некоректним; як і такий вислів: «Фразеологічні одиниці мови є специфічною національно маркованою частиною лексики» (с. 45) та ін.;

г) простежуємо неточності, щодо формулювання окремих засад роботи, напр., у анотації зазначено, що «укладено словник фразеологізмів зі семою градуальності» (с. 2); у вступі в завданні 6 також ідеться про укладання словника «фразеологізмів зі семою градуальності» (с. 21), а під час формулювання новизни вже виникає «словник фразеологічний антонімів із семою градуальності» (с. 22); у висновку (пункт 4) також «Словник фразеологічних антонімів із семою градуальності» (додаток Б)» (с. 212, 240). Однак навряд чи точною є остання назва словника. В основу словника покладено опозиційну пару й схарактеризовано складники цієї пари за градуальною шкалою, тобто наростання ознаки. То це не словник антонімів, а словник фразеологізмів із семою градуальності: шкалювання здійснюється в межах опозиційної пари.

2. Зауваження щодо підходів до аналізу дослідницького матеріалу, застосування прийнятих методик:

а) попри детальний аналіз словникових тлумачень ФО складається враження, що не завжди авторка переконливо виділяє градаційні семи в структурі значення ФО, інколи актуалізуючи чинник суб'єктивності в процесі побудови градаційних шкал. Це, як видається, пов'язано з тим, що нечітко окреслене поняття *норми, нульового вияву градації*, що є умовною точкою відліку на градуальній шкалі – в окремих фрагментах праці бракує аргументації;

б) не зовсім переконливими видаються засади класифікації досліджуваних фразеологізмів у межах так званих фразеотематичних груп «Людина», «Абстрактні відношення» і «Природа»: ці три категорії не мають спільних принципів виокремлення, тобто порушено єдність підстав класифікації;

в) доцільно було б зважити на те, що в аналізовані опозиції входять фраземи, основне значення яких виражене стрижневим словом, що виражається різними частинами мови (іменник, прикметник, прислівник і дієслово). Зазначене потребувало ретельного обґрунтування й висновкування;

г) бажано було б ретельніше схарактеризувати фразеологізми за структурою, зокрема ідеться про такі одиниці, як *на гурт, на крихту* (с. 65 та ін.), що номіновані *еквівалентами слова* (А. Лучик); відповідно, слід було залучити й «Словник еквівалентів слова української мови», укладений А. Лучик (Київ, 2008), що містить подібні одиниці;

д) принесли б користь і деякі інші словники, зокрема для презентації ролі градуальних часток, що використані для вербалізації значення градації ФО, у яких вони є складниками, важливо було б застосувати «Словник часток: матеріали і статті», укладачами якого є А. Загнітко і А. Каратаєва (Донецьк, 2012) і монографії Ф. Бацевича «Частки як дискурсивні слова» (Львів, 2014).

3. Технічне оформлення роботи також викликає зауваження: у тексті наукової праці ініціали авторів слід подавати не після прізвища (с.18), а перед ним, крім того, існують принципи презентації учених – алфавітний чи хронологічний: ці принципи порушені (с.18, 27, 30, 45, 58, 77); інколи є пропуски покликів загалом при поданні цитати (с.18, 45), неправильне їх оформлення (с. 28, 32, 33, 35, 42, 56 та ін.); не використовується технічний прийом зв'язного пробілу, що не дає розривати відповідні графічні одиниці, які не можуть переноситися зі сторінки на сторінку, бо в такому разі мотивують орфографічні девіації (с.19, 29, 35, 40, 47 та ін.); подекуди відсутні пробіли між словами, зокрема й між ініціалами і прізвищами (с.19, 27 та ін.); некоректно здійснено опис джерельної бази у вступі (с. 23) і под. На с. 54 авторка покликається на прізвища російських мовознавців Є. Верещагіна, В. Костомарова, О. Смирницького та ін., однак у списку літератури відповідні джерела, що містили б ці прізвища, відсутні. То й немає потреби на них указувати. Список літератури, на жаль, оформлено із частковим порушенням чинних вимог.

Загальний висновок. Дисертація М. А. Сціри на тему «Фразеологічні засоби вираження градуальності в українській мові (семантика, структура, прагматика)» відповідає спеціальності 035 «Філологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6-8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка – Сціра Марія Андріївна – заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 «Філологія».

Офіційний опонент:

професор кафедри романо-германської філології
і зарубіжної літератури Донецького національного
університету імені Василя Стуса
доктор філологічних наук, професор

Т. А. Космеда